

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.17.13>

Volume 8/1

2024 p. 241-259

YABANCI DİL EĞİTİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ ÖZ YETERLİK İNANÇLARI¹

THE OCCUPATIONAL SELF-EFFICACY OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION DEPARTMENT STUDENTS

Akgül Mehtap ÖZCAN*

Nurten ÖZÇELİK**

ÖZ

Bu araştırma, yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerini belirlemek amacıyla bir devlet üniversitesinin Yabancı Diller Eğitimi Bölümünde Alman Dili Eğitimi, Arap Dili Eğitimi, Fransız Dili Eğitimi ve İngiliz Dili Eğitimi Anabilim dallarında 3. ve 4. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan Likert tipinde 9 dereceli “Öğretmenlik Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Öz yeterlik inancı, bireylerin bilgi ve becerilerini performansla dönüştürmesi sürecinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin öz yeterlik inanç düzeyi yüksek olduğunda bu durum performansına olumlu yönde, düşük olduğunda ise olumsuz yönde etki etmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin mesleki öz yeterlik inançları, öğrencilerin başarısının üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda, yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri incelenmiş olup sonuç bölümünde önerilerde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda cinsiyet ve sınıf düzeyi alt boyutlarında öz yeterlik inanç düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Buna karşılık akademik not ortalaması 3.00 ve üzeri olan öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının “öğrenci katılımı” boyutunda; Arapça ve Fransızca öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının “sınıf yönetimi, öğrenci katılımı” boyutlarında ve genel ölçek puanında daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yabancı diller eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinin “oldukça yüksek (7)” derecesine yakın olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yabancı Dil Eğitimi, Öğretmen Adayları, Öz Yeterlik, Mesleki Öz Yeterlik İnancı.*

¹ Bu makale “Yabancı Dil Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Öz Yeterlik İnançları” isimli tezden üretilmiştir.

* Araştırmacı, E-mail: mvoz978@gmail.com, ORCID: 0009-0000-6732-7591, Ankara, Türkiye.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi, E-mail: nurtenk@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5743-7604, Ankara, Türkiye.

ABSTRACT

This research was carried out among 3rd-year and 4th-year students studying German Language Teaching, Arabic Language Teaching, French Language Teaching and English Language Teaching at Foreign Languages Education Department of a state university to determine the occupational self-efficacy of pre-service foreign language teachers. 9-degree Likert scale for teachers' self-efficacy, which was adapted into Turkish by Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya. (2005), was used in the research. Self-efficacy plays a significant role in individuals turning their knowledge and skills into performance. One's performance is affected positively when his/her self-efficacy is high, and negatively when it is low. So, the occupational self-efficacy of teachers affects students' success as well. In this regard, the occupational self-efficacy of pre-service foreign language teachers was analyzed, and several suggestions were made in the Result section. No noteworthy difference was identified between the levels of self-efficacy in the sub-dimensions of gender and grade. Nevertheless, it was observed that the occupational self-efficacy of pre-service teachers, whose academic grade point averages are 3.00 and more, is high in the dimension of "student participation", whereas the occupational self-efficacy of pre-service Arabic and French teachers is high in the dimensions of "classroom management" and "student participation" as well as in the general scale. It was determined that the occupational self-efficacy of Foreign Language Education Department students approximates the degree of "pretty high (7)".

Keywords: *Foreign Language Education, Pre-Service Teachers, Self-Efficacy, Occupational Self-Efficacy Belief.*

Giriş

Eğitim öğretim etkinliklerinin çıktısı, diğer tüm alanlardan farklı olarak, bireyin davranışlarındaki istendik yönde değişikliklerdir. Bu durum, toplumu oluşturan ve yaşamı şekillendiren sosyal bir varlık olan bireyin, yani insanın asıl unsur olduğu eğitim sürecinin hassasiyetini ortaya koymaktadır. Günümüzde öğretmenler bilgi aktarımının dışında rehber, uzman, güdüleyici ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı gibi birçok farklı rol üstlenmektedir (Cuq, 2013, s.83). Eğitim öğretim sürecini planlamak, uygulamak ve değerlendirmekle yükümlü olan öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlikler, ülkemizde de dünya ile paralel olarak güncellenmektedir. Eğitim öğretim sürecinin günümüz şartlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi öğretmenlerin mesleki yeterlikleriyle mümkün olabilmektedir. Bu yeterlikler MEB tarafından hazırlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri kılavuzunda mesleki bilgi, mesleki beceri ile tutum ve değerler olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır. Mesleki bilgi kategorisinde; öğretmenlerin alan, alan eğitimi ve mevzuat bilgisi konularında yeterli bilgiye sahip olmaları gerektiği belirtilmektedir. Mesleki beceri kategorisinde; öğretmenlerin eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğrenme ve öğretme sürecini yönetme, ölçme ve değerlendirme konularında bilgi ve beceriye sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Tutum ve değerler kategorisinde ise; öğretmenlerin millî, manevi ve evrensel değerler, öğrenciye yaklaşım, iletişim ve iş birliği ve kişisel ve mesleki gelişim konularında duyarlı olmaları gerektiği bildirilmektedir. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) öğretmen yetiştirme programları da bu politikaya bağlı olarak şekillenmektedir. Eğitim fakültelerinin tüm programlarında özel alan bilgisi eğitiminin yanı sıra öğretmen yeterlikleri konusunda belirlenen çerçeveye yönelik eğitim bilimleri alanında dersler de verilmektedir.

Eğitim programları arasında yabancı dil eğitimi bölümünün programı, ortak pedagojik formasyon derslerinin dışında Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış olan Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni (D-AOBM) çerçevesinde şekillenmektedir. D-AOBM’de öğrenen, *sosyal bir aktör* olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımla birlikte yabancı dil eğitiminin kazanımları kısaca, öğrenenin hedef dili sınıf ortamı dışında gerçek yaşantısında kullanması şeklinde açıklanmaktadır. Amaç, hedef dilde düşünmeyi ve doğrudan hedef dilde yazılı ve sözlü anlama ile anlatım becerilerinin edinimini sağlamaktır. Bu kazanım da yeni dilin sisteminin ve dilin ait olduğu kültürün içselleştirilmesiyle gerçekleşebilmektedir. Bu sebeple, yabancı dil öğretmenlerine bu hedefleri gerçekleştirmede önemli sorumluluklar düşmektedir. “Eğitim alanında gerçekleştirilecek her türlü değişim, eğitimin bizzat uygulayıcısı olan öğretmenlerin elinde yeniden biçimlenerek anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla eğitimin niteliğine doğrudan ve en önemli etkiyi öğretmenler yapmaktadır” (MEB Genel Yeterlikler Kılavuzu, 2017:2). Öğrenme ortamının merkezi öğrenendir ancak bu ortamı hazırlayan, denetleyen ve öğrenen özerkliğine katkıda bulunan öğretmenin rolü çok büyüktür. Öğretmenin kişisel özellikleri; öğrenciler arası etkileşim, öğretimin niteliği ve öğrenim sürecinin sonuçları açısından önem arz etmektedir (Tagliante, 2006:19). Tüm öğretmenlik programlarında olduğu gibi yabancı dil eğitimi programlarında da verilen derslerin başarıyla tamamlanmasının dışında öğretmen adaylarının kendi yeterliklerinin farkında olup öz değerlendirme yaparak kendilerini geliştirmeleri büyük önem arz etmektedir. Öğretme işini sanat olarak ifade eden Demirel’e göre, günümüzde eğitim sistemlerinde hızlı değişimler yaşansa da öğretmenin mesleğini yapmasındaki önemi aynı kalacaktır (2012). Bu nedenle, öğretmenlerin her daim bilimsel ve toplumsal değişikliklere uyum sağlaması ve kendini yenilemesi gerekmektedir. Mesleğe yeni adım atacak olan genç öğretmenlerimizin de aynı zamanda bu hususları dikkate alması ve yetkin bir şekilde eğitim öğretim etkinliklerini uygulamaları beklenmektedir. Tam da bu noktada öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları önem kazanmaktadır çünkü öz yeterlik inancı, bireyin performansını etkileyen çok önemli bir etkidir. Dolayısıyla öğretmenin ders işleme ve sınıf yönetimi becerileri, mesleki öz yeterlik inanç düzeyleriyle yakından ilgilidir.

Ülkemizde öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik algılarıyla ilgili çeşitli çalışmalar mevcuttur. Fen bilgisi öğretmenliği alanında Yaman ve diğerleri (2004), Timur ve Belek (2020), Can ve diğerleri (2005), Turalı (2014); sosyal bilgiler öğretmenliği alanında Aylar ve Aksin (2011), Akkuş (2013), Ünlü ve diğerleri (2017) Akengin ve diğerleri (2010), Şahin ve Katılmış (2016); fizik öğretmenliği alanında Çalışkan ve diğerleri (2010); okul öncesi öğretmenliği alanında Yoldaş ve diğerleri (2016), Sak (2015), Subaş (2018); sınıf öğretmenliği alanında Taşkın ve Hacıömeroğlu (2010), Çevik (2011), Özdemir ve Erdoğan (2017), Özaydın ve diğerleri (2017); zihin engelliler öğretmenliği alanında Öksüz ve Coşkun (2012); biyoloji öğretmenliği alanında Gerçek ve diğerleri (2006), Gökmen ve Ekici (2018); görsel sanatlar öğretmenliği alanında Dilmaç (2012); özel eğitim öğretmenliği alanında Bayrakdar (2016), Karabulut ve diğerleri (2019); güzel sanatlar eğitimi alanında Gündüz ve Kumcağız (2018); müzik öğretmenliği alanında Birer ve Sonsel (2013), Yağcı ve Aksoy (2015); Türkçe öğretmenliği alanında Kurudayı ve Kana (2013) şeklindedir. Farklı alanların bir araya getirilerek yapıldığı çalışmalar ise şunlardır: Demirtaş ve diğerleri (2011), Yenice (2012), (Gürol 2010), Ceyhun ve Coşkun (2016), Yeşilyurt (2013), Karakuş (2017), Deniz ve Tican (2017) öğretmenlik mesleki öz yeterlik inançları ile ilgili araştırmalar yapmışlardır.

Yurt dışında ise; Dominic (2020), Christelle (2013), Olsommer ve diğerleri (2015), Ambroise (2016), Monfette et Grenier (2016), Madary (2022), Ambroise ve diğerleri (2019), Deblois ve Dionne (2014), Pendergast ve diğerlerinin (2011) çalışmaları yer almaktadır.

Ülkemizde, yabancı dil eğitimi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin mesleki öz yeterlik inanç düzeylerine yönelik sınırlı sayıda çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan yalnızca Tertemiz ve Ağildere (2015) yabancı dil eğitimi bölümü öğrencilerinin dil öğretme öz yeterlik inançlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmanın sonucunda Fransızca Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının yabancı dil öğretimine yönelik yeterlik inançları ve sonuç beklentisi İngilizce, Almanca ve Arapça ana bilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha olumlu bulunmuştur. İngilizce Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının ise öz yeterlik puanları daha olumlu bulunmuştur. Bunun dışında Yeşilyurt (2013), Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Felsefe grubu ve Dil grubu (Almanca, Fransızca, İngilizce) olmak üzere, eğitim fakültesi öğrencilerinin mesleki öz yeterlik inançlarını incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançlarının “oldukça yeterli” düzeyde olduğu saptanmıştır. Alanda gerçekleştirilen diğer çalışmalar, yabancı dil öğretmen adaylarının farklı alanlardaki öz yeterlik inanç düzeylerini ölçmeye yönelik gerçekleştirilen araştırmalardır. Günümüze kadar ülkemizde yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları üzerine gerçekleştirilmiş tez çalışmaları da bulunmaktadır ancak bunlar arasında Alman Dili Eğitimi, Arap Dili Eğitimi, Fransız Dili Eğitimi ve İngiliz Dili Eğitimi bölümleri arasında karşılaştırma yapılan bir tez çalışmasına rastlanmamıştır:

Can (2020), *Almanca Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnançlarının ve Mesleki Tutumlarının İncelenmesi* başlıklı yüksek lisans tezinde Almanca öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarını ve mesleki tutumlarını farklı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamış ve çalışmasını Atatürk Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Bölümü’nde 2019-2020 akademik yılında eğitim gören hazırlık, 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonucunda cinsiyet, mezun olunan lise ve not ortalaması değişkenlerinin Almanca öğretmen adaylarının öz yeterlik inancında ve mesleki tutumunda etkisi olmadığı gözlemlenirken yaş değişkeninin dil yetileri bağlamında 22 yaş ve üzerinin lehine etki ettiği saptanmıştır. Sonuç olarak Almanca öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ile mesleki tutumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır.

Dağlıoğlu (2013), *Farklı Üniversitelerde Öğrenim Gören İngilizce Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Algılanan Özyeterlik ve Pedagojik İnançlarının Farklaşmasına İlişkin Bir Çalışma* başlıklı yüksek lisans tezinde, Ankara’daki iki farklı devlet üniversitesinde öğrenim gören İngilizce öğretmen adaylarının İngilizce öğretimindeki öz yeterlik ve pedagojik inançlarıyla bu inançlarının farklı değişkenlere göre değişip değişmediğini araştırmıştır. Çalışmasının sonucunda İngilizce öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik alguları ile pedagojik inançlarının yüksek olduğunu ve bu algı ve inançlarının kişilik özelliklerine göre değiştiğini saptamıştır. Cinsiyet, lise türü ve üniversite hazırlık eğitimi alma durumu ve üniversite tercih sırasının İngilizce öğretmen adaylarının öz yeterlik algısında bir etkisinin olmadığını ancak sınıf yönetimine yönelik yeterlik algısının öğrenim gördükleri üniversiteye, üniversite tercih sırası ve üniversitede hazırlık eğitimi alma durumlarına göre değiştiğini gözlemlemiştir.

Şen (2019), *Arapça Öğretmenlerinin Mezuniyetleri Bağlamında Öğretmenlik Yeterlikleri* başlıklı yüksek lisans tezinde mezun durumdaki Arapça öğretmenlerinin öğretmen yeterliklerini incelemiştir. Çalışma İstanbul ilinde görev yapan Arap Dili Eğitimi, Arap Dili ve Edebiyatı ve İlahiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre mesleki beceri düzeyinin Arap Dili Eğitimi, Arap Dili ve Edebiyatı ve İlahiyat Fakültesi mezunları olmak üzere sıralandığı sonucuna varılmıştır.

Bu araştırma ile Yabancı Diller Eğitimi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin mesleki öz yeterlik inançları daha önce değinilmemiş olan “sınıf yönetimi, öğretim stratejileri ve öğrenci katılımı” alt boyutları ile incelenmiş, yabancı dil öğretmen adaylarının söz konusu alanlardaki öz yeterlik inançları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Kuramsal Çerçeve

Öz Yeterlik İnancı

Her insanın kendi ile ilgili inançları vardır ve bu inançları yetiştirdiği ve yaşadığı çevreyle olan etkileşimi, kişisel deneyimleri ve sahip olduğu yeterlik ve yeteneklerinin farkındalığıyla oluşturur. İnsan; yaptığı her işte, gerçekleştirdiği her görevde ve çevresiyle olan ilişkilerinde hayatı boyunca yapılandığı inançlar çerçevesinde davranışlar gösterir. Beaumier’ye göre, birçok kişi ne yapacağını bildiği ve gerekeni yapabilecek bilgiye sahip olduğu hâlde etkili bir eylemde bulunamadığı için bir işi gerçekleştirmede yeterli performansı gösterememektedir (aktaran Doyon, 2013). Bu durum kişinin öz yeterlik inancıyla doğrudan ilişkilidir. “Öz yeterlik, bireylerin belirli performansları başarma yeteneklerine ilişkin inançlarını ifade eder” (Rondier, 2003). Öz yeterlik kavramı, Bandura’nın Sosyal Öğrenme Kuramı ile ortaya çıkmıştır. Öz yeterlik, insanın gerçekleştirdiği her eylemde gösterdiği davranışları etkileyen bir özelliktir. Harekete geçmek için yapılacak eylemin etkili olduğuna inanmak gerekir. Bu inanç, yalnızca eylemi değil kişinin bu eylemi gerçekleştirebileceğine olan inancı anlamına gelir (Safourcade ve Alava, 2009).

“Öz” kavramına gönderme yapan düşüncelerin hiçbiri bireylerin motivasyonunu, duygulanımını ve eylemini öz yeterlik kavramı kadar etkilemez ve kapsamaz (Bandura, 1999). Her birey, günlük yaşantısında karşılaştığı durumlarla başa çıkarken geçmiş gözlemlerinden ve deneyimlerinden yararlanır. Yemek yapmak, araba kullanmak, ödev hazırlamak, seyahat planlaması yapmak gibi bütün günlük etkinliklerini geçmiş yaşantılarının sonuçlarıyla şekillendirir. Günlük yaşamda olduğu gibi iş yaşamında da gösterilen performans bu deneyimler ve bilgi birikimiyle yakından ilgilidir. Bir mesleğin yeterli düzeyde icra edilebilmesi için öncelikle alan bilgisinin edinilmesi gerekmektedir. Alan bilgisinden sonra performansı etkileyen diğer etmenlerin başında bireyin öz yeterlik inancı gelmektedir. “Bandura’nın (1997) geliştirdiği sosyal öğrenme kuramından kaynaklanan bir kavram olan öz yeterlik kavramı, kişinin bir başarıya ulaşmak için gerekli eylemleri organize edebilmesi ve hayata geçirebilmesine yönelik inancı olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle kişinin belirli bir işi başarıyla en iyi şekilde yerine getirebileceğine olan inancıdır” (Aydın ve diğerleri, 2014). Bireyin belirli hedefleri gerçekleştirebilme yetisine olan inancı olarak kabul edilen öz yeterlik inancı, bireyin kendi ile ilgili düşüncelerini ve davranışlarını önemli ölçüde etkiler. “Öz Yeterlilik Kuramının temel ilkesi, bireylerin kendilerini yeterli hissettikleri eylemleri gerçekleştirme ihtimallerinin yüksek; yeterli olmadıklarını düşündükleri eylemleri

gerçekleştirme ihtimallerinin ise düşük olduğu yönündedir” (Arseven, 2016). Carré’ye göre bireyin yaşamının her aşamasında yaşadığı öz yeterlik duygusu, yaşamının her alanına ilişkin işleyişini olumlu ya da olumsuz etkileyecektir (aktaran Doyon, 2013). Öz yeterliklere ilişkin sahip olunan inançlar olumlu ise birey belli bir görevi yerine getirirken karşılaştığı durumlarda bilgi ve deneyimlerini doğru şekilde kullanarak uygun çözümler üretip uygulayabilecektir. Bireyin öz yeterliklerine dair sahip olduğu inançlar olumsuz ise sahip olduğu bilgi ve deneyimlerden bağımsız olarak sorun çözme ve bir işi başarma konusunda yeterli performansı gösterememesi söz konusu olacaktır.

Öz Yeterlik İnancını Etkileyen Faktörler

Öz yeterlik inancı, bireyin hedef davranışla ilgili teorik bilgi sahibi olup olmamasıyla doğrudan ilişkilidir ancak bu bilgi bireyde öz yeterlik inancının oluşmasındaki tek etken değildir. Bandura, öz yeterlik inancını oluşturan etkenleri kişisel deneyimler, başkalarının deneyimlerinden çıkarılan sonuçlar, sosyal onay ve kişinin duygusal durumu şeklinde gruplandırmıştır (1999).

Doğrudan (kişisel) deneyimler: Kişiler çeşitli eylemler gerçekleştirir, bu eylemlerin sonuçlarını değerlendirir, değerlendirme sonuçlarını benzer eylemleri gerçekleştirme kapasiteleri konusunda bir yeterlik inancı geliştirmekte kullanır ve geliştirdikleri inançlara uygun hareket ederler (aktaran Arseven, 2016). Her birey yaptığı işler ve görevler sonrasında kendi deneyimlerinden yola çıkarak bir kişisel yargı oluşturur. Gerçekleştirdiği işte ne denli başarılı olduğu o konudaki yeterlik algısını önemli ölçüde etkiler. Eğer kişinin gerçekleştireceği görevle ilgili daha önce bir deneyimi yoksa, öz güven ve kaygı düzeyine göre bir öz yeterlik inancı oluşturabilmektedir.

Dolaylı deneyimler: Her birey çevresindeki insanların yaptıkları işlerden ve yaşadığı durumlardan gözlem yoluyla deneyimler edinir. Edindiği bu deneyimler sonucunda kendi bilgi ve becerilerini ve modelin yani gözlemlendiği kişinin özelliklerini göz önüne alarak yine aynı veya benzer eylemleri gerçekleştirebileceğine dair öz yeterlik inancı oluşturur.

Sosyal onay: Kişinin gerçekleştirdiği bir işteki performansının çevresi tarafından nasıl değerlendirildiği de öz yeterlik inancı üzerinde etkilidir. Olumlu dönütler kişinin motivasyonunu artırırken olumsuz dönütler kişide söz konusu işi yapma becerisinin düşük olduğu inancını yaratabilmektedir.

Duygusal durum: Kişinin içinde bulunduğu ruhsal durum öz yeterlik inancını etkileyebilmektedir. Kaygı, mutluluk, düşük veya yüksek özgüven düzeyi gibi psikolojik etmenler, kişinin bir işi başarabileceğine olan inancını azaltabilmekte veya artırabilmektedir.

Öğretmen ve öz yeterlik inancı

Bireyin mesleğe başlarken heyecan duyması, kaygılanması ve başarıp başaramayacağına dair çekincelerinin olması normal karşılanmaktadır. Her insan çalışma hayatında birçok mesleki problemle karşılaşır ve zamanla bu problemlerle başa çıkmayı öğrenerek tecrübe kazanır. Aynı durum öğretmenlik mesleği için de geçerlidir. Bir öğretmen özellikle meslek yaşamının ilk yıllarında her eğitim öğretim döneminde yeni öğrencilerle çalışarak daha önce karşılaşmadığı durumlarla karşılaşarak koşullara uygun farklı çözümler üretir. Bu deneyimler mesleki öz yeterlik inanç düzeyine olumlu yönde etki eder. Ancak mesleğe

yeni başlayan öğretmenler her ne kadar öğretmenlik meslek dersleri almış ve başarıyla tamamlamış olsalar da yeterli tecrübeyi kazanamamaktadırlar. Bunun nedeni öğretmenlik uygulama derslerinin daha uzun süre yapılamaması ve eğitimde gerçek insanların söz konusu olmasıdır. Her birey sınıf ortamında kendi yaşantılarıyla var olur ve bunun bir sonucu olarak da her sınıf ve her öğrenci kendine özeldir. Dolayısıyla öğretmen sınıf içinde çok farklı değişkenlerle baş etmek zorundadır.

Öğretmenin mesleki öz yeterlik inancının yüksek olması performansını doğrudan etkileyerek öğrencilerin başarı durumlarının da bir belirleyicisi olmaktadır. Öğretmenler ders verdiği alandaki bilgileri kullanabilme, konuşma tarzı, davranış hatta giyim konusunda bile öğrencilerine model olmaktadır çünkü öğretmen sınıftaki otoritedir ve tüm öğrenciler dikkatle öğretmeni gözlemlemektedir. “Öğrenciler tarafından her yönden model alınan öğretmen sınıf içerisinde kendi öz yeterliğine olan inancını en iyi şekilde ortaya koymalı ve bunun yanında öğrencilerin kendilerine güvenlerini tam olarak sağlayabilmeleri için onları sürekli olarak desteklemeli ve motive etmelidir” (Bayrakçı, 2007). Bu nedenle öğretmenlik mesleğinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi yalnızca alan bilgisine sahip olmakla değil yüksek bir mesleki öz yeterlik inancıyla mümkün olmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinin belirlenmesi ve öz yeterlik inançlarını etkileyen değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Öğretim süreci kesintisiz iletişimle yürütüldüğünden eğitim, öğretmenlerin alan bilgisi kadar etkili öğretim stratejileri kullanma ve aynı sınıf içindeki farklı hazır bulunuşluk düzeylerine, farklı öğrenme stillerine ve farklı kişiliklere sahip öğrencileri güdüleyebilme gibi sınıf yönetimi becerileri gerektirmektedir. Tüm bu süreçlerin sorunsuz yürütülebilmesi için öğretmenlerin bu yeterliklere sahip olması beklenir. Bu yeterliklerin performansla dönüştürülmesinde öz yeterlik inancı önemli bir rol oynamaktadır. “Bandura tarafından Sosyal Öğrenme Kuramı içinde ilk kez kullanılan öz yeterlik, insanların belirli alanlardaki performanslarını gerçekleştirmek üzere gerekli etkinlikleri düzenlemek ve bunları yürütmeye yönelik kendi kapasiteleri/yeterlikleri hakkındaki yargıları olarak tanımlanmaktadır” (Güven ve Gökdağ, 2017). Bu doğrultuda meslek hayatına başladıklarında yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri performanslarına doğru orantıda yansıyacaktır. Bandura’ya göre yüksek öz yeterlik inançlarına sahip kişiler kendileri için yeni olan ve mücadele etmek zorunda oldukları yaşantılardan sakınmamakta ve başarılı olmak için kararlı bir tavır sergilemektedirler (Bandura’dan aktaran Öncü, 2012). Bu bağlamda yabancı dil öğretmen adaylarının genel mesleki öz yeterlik inançlarını incelemek, bu inanç düzeylerinde cinsiyetler arasında anlamlı bir fark saptandığı takdirde bu farkı en aza indirmeye katkıda bulunabilecek yollar araştırmanın; akademik alanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edildiği takdirde sonraki çalışmalarda bu durumun nedenlerini irdelemek amacıyla yeni araştırmalar yaparak çözüm üretmeye çalışmanın; akademik ortalama değişkeninde anlamlı bir fark bulunduğu takdirde öğrencilerin ders başarısını önemsemelerine fayda sağlayabilecek çalışmalar yapılması konusunda önerilerde bulunmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, bu çalışma gerçekleştirilerek yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri ve değişkenlerinin incelenmesinin önemini vurgulamak ve saptanacak olan problemlerin çözümüne katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu çalışmada;

1. Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ne düzeydedir?
2. Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile öğrenim görülen alan arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile öğrenim görülen sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile akademik not ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

sorularına cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada yabancı dil eğitimi bölümü öğrencilerinin mesleki öz yeterlik inançları incelenmiştir. Bu çalışma tarama modelinde bir betimsel araştırmadır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır” (Karasar, 2014:77). Bu tekil tarama modelinde yapılmış olan araştırma soruları kapsamında yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeyleriyle cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve anabilim dalı değişkenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma grubunu Türkiye’de bir devlet üniversitesinin Yabancı Diller Eğitimi Bölümünde 2023-2024 güz döneminde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 350 öğrenci oluşturmuştur. Türkiye genelinde devlet okullarında en çok eğitim verilen yabancı diller olduğundan bu çalışmaya Alman Dili Eğitimi, Arap Dili Eğitimi, Fransız Dili Eğitimi ve İngiliz Dili Eğitimi anabilim dallarında öğrenim gören öğrenciler dâhil edilmiştir. Örneklemi oluşturan öğrencilere ait bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

		N	%
Cinsiyet	K	242	%69,1
	E	108	%30,9
Alan	Almanca	48	%13,7
	Arapça	118	%33,7
	Fransızca	44	%12,5

Sınıf Düzeyi	İngilizce	140	%39,9
	3.Sınıf	202	%57,5
	4.Sınıf	148	%42,4
Akademik Ortalama (4.00)	2.00-2.49	41	%11,7
	2.50-2.99	129	%36,9
	3.00-3.49	131	%37,4
	3.50-4.00	49	%14,0

Tablo 1: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin istatistiksel betimlemeler.

Tablo 1’de gösterildiği üzere katılımcı grupta 3. sınıf düzeyinden 202, 4. sınıf düzeyinden 148 olmak üzere Alman Dili Eğitimi, Arap Dili Eğitimi, Fransız Dili Eğitimi ve İngiliz Dili Eğitimi alanlarından toplam 350 öğrenci bulunmaktadır. Katılımcı kadın öğrencilerin sayısı 242, erkek öğrencilerin sayısı is 108’dir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada gerekli izinler alındıktan sonra Tchannen-Moren ve Woolfolk Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan “Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçekte sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik (efficacy for classroom management), öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik (efficacy for student engagement) ve öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik (efficacy for instructional strategies) olmak üzere üç alt boyut bulunmaktadır. 9’lu Likert tipindeki bu ölçekte, sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik boyutunda 8 madde, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik boyutunda 8 madde ve öğretim stratejilerine yönelik 8 madde olmak üzere toplam 24 madde bulunmaktadır. Ölçeğin sınıf yönetimine yönelik boyutu Cronbach’s Alpha katsayısı .84, öğrenci katılımına yönelik boyutu Cronbach’s Alpha katsayısı .80 ve öğretim stratejilerine yönelik boyutu Cronbach’s Alpha katsayısı .83’tür. Ölçeğin toplam puanına ilişkin Cronbach’s Alpha katsayısı ise .92’dir. Çalışmamızın veri analizleri sonucunda tüm ölçek alt boyutlarına ve total ölçeklere ait Cronbach’s Alpha değerinin .80’in üzerinde çıkması, kullanılan maddelerin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

	Cronbach's Alpha	N
Sınıf Yönetimi	.84	8
Öğrenci Katılımı	.80	8
Öğretim Stratejileri	.83	8

Öz Yeterlik Ölçeği (Genel)	.92	24
----------------------------	-----	----

Tablo 2: Ölçek sorularının güvenilirlik analizi sonuçları

Verilerin Analizi

“Yabancı Dil Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Öz Yeterlik İnançları”nı araştırmak amacıyla yapılan bu çalışmanın örnek genişliğini hesaplamada, her değişken için Power en az %80 ve Tip-1 hata %5 alınarak belirlenmiştir. Çalışmadaki sürekli ölçümlerin normal dağılıp dağılmadığına Kolmogorov-Smirnov ($n > 50$) ve Skewness-Kurtosis testleri ile bakılmış ve ölçümler normal dağıldığı için Parametrik testler uygulanmıştır. Çalışmadaki değişkenler için tanımlayıcı istatistikler; ortalama, standart sapma, sayı (n) ve yüzde (%) olarak ifade edilmiştir. Ölçek sorularının güvenilirlik (reliability) analizi kapsamında “Cronbach’s Alpha katsayıları” hesaplanmıştır. Ölçek cevaplarının ortalama puanları dikkate alınarak istatistiki hesaplamalar yapılmıştır. “Kategorik faktörlere” göre “ölçek puanlarının” karşılaştırılmasında “Bağımsız T-testi” ve “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” kullanılmıştır. Varyans analizini takiben farklı grupları belirlemede “Tukey testi” kullanılmıştır. Ölçekler arası ilişkiyi belirlemede ise Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplamalarda istatistik anlamlılık düzeyi (α) %5 olarak alınmış ve analiz için SPSS (IBM SPSS for Windows, ver.26) istatistik paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Veri analizi sonucunda elde edilen bulgular, bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde ele alınarak sunulmuştur. Kullanılan ölçekte her bir madde için Likert tipinde 9’lu derecelendirme kullanılmıştır. Bu derecelendirme Tablo 3’te gösterilmiştir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Yetersiz		Çok az yeterli		Biraz yeterli		Oldukça yeterli		Çok yeterli

Tablo 3: Ölçek derecelendirilmesi

1. araştırma sorusuna yönelik bulgular

Çalışmanın 1. araştırma sorusu “Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ne düzeydedir?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Sınıf Yönetimi	6,72	1,13	2,63	9,00
Öğrenci Katılımı	6,63	1,01	3,63	9,00
Öğretim Stratejileri	6,84	1,03	2,88	9,00

Öz Yeterlik Ölçeği (Genel)	6,73	,93	3,42	9,00
----------------------------	------	-----	------	------

Tablo 4: Katılımcıların ölçek puanlarına ait genel tanımlayıcı istatistikler

Yukarıdaki tabloda katılımcıların ölçek puanlarına ait genel tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Buna göre Yabancı Diller Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinin en yüksek ölçek alt boyutu ortalama puanı 6,84 ile “öğretim stratejileri” olmuştur. “öğretim stratejileri” alt boyutunu 6,73 ortalama puan ile genel ölçek, 6,72 ortalama puanı ile “sınıf yönetimi” ve 6,63 ortalama puanı ile “öğrenci katılımı” alt boyutunun takip ettiği gözlenmektedir. Ölçeğin genel puanının ve alt boyutlara ait puanların arasında önemli farklılıklar gözlenmemektedir. Öğretmenlik Öz Yeterlik ölçeği genel puan ortalamasının ise 6,73 olduğu görülmüştür. Bu verilere göre yabancı dil öğretmen adaylarının kendilerini öğretmen olarak “oldukça yeterli” hissettikleri sonucuna varılabilir. Bu sonuç, öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında öğretmenlik becerilerini sergileme konusunda oldukça başarılı olacaklarını düşündüklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

2. araştırma sorusuna yönelik bulgular

Çalışmanın 2. araştırma sorusu “Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Araştırmaya katılan yabancı dil öğretmen adaylarının ölçeğe ait puanlarının kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği bağımsız T-testine göre incelenerek Tablo 5’te gösterilmiştir.

	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		T	p.
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma		
Sınıf Yönetimi	6,65	1,14	6,86	1,08	-1,600	,110
Öğrenci Katılımı	6,64	1,02	6,60	,99	,303	,762
Öğretim Stratejileri	6,86	1,05	6,79	,99	,535	,593
Öz Yeterlik Ölçeği (Genel)	6,72	,96	6,75	,88	-,336	,737

Tablo 5: Ölçek puanlarının cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları

Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde “sınıf yönetimi” ölçek alt boyut puanında, “cinsiyete göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiş olup ($p>0,05$) her iki cinsiyette de bu ölçek alt boyut puanı benzer bulunmuştur. Bununla birlikte kadın öğrencilerin (6,65) ve erkek öğrencilerin (6,86) ortalama puanına bakıldığında; erkek yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinin “sınıf yönetimi” konusunda kadın yabancı dil öğretmen adaylarına göre küçük bir farkla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, araştırmaya katılan erkek öğretmen adaylarının kadın

öğretmen adaylarına oranla öğretmen olarak kendilerini daha otoriter algılama eğiliminde olduklarının bir göstergesi olabilir.

Katılımcıların “öğrenci katılımı”, “öğretim stratejileri” ve “öz yeterlik ölçeği genel puanı” ölçek alt boyutlarında, “cinsiyete göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$) ve her iki cinsiyette de bu ölçek alt boyut puanları benzer bulunmuştur. Buna göre öğretmen adaylarının öğrenciyi motive etme, zor öğrencilerin dikkatini derse çekme, öğretim teknik ve yöntemlerini etkili bir biçimde kullanma konularında cinsiyetin belirleyici bir etken olmadığı gözlemlenmektedir.

3. Araştırma sorusuna yönelik bulgular

Çalışmanın 3. araştırma sorusu “Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile akademik alan arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançlarının “akademik alana göre” anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü ANOVA testi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen veriler “tablo 6”da gösterilmiştir.

	Akademik Alan								F	p.
	Almanca		Arapça		Fransızca		İngilizce			
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma		
Sınıf Yönetimi	6,86a	,93	6,88a	1,07	6,77a	1,21	6,42b	1,19	3,734	,012
Öğrenci Katılımı	6,40b	1,04	6,79a	1,02	6,84a	1,04	6,47b	,92	3,991	,008
Öğretim Stratejileri	6,67	1,08	6,99	1,02	6,96	1,11	6,69	,95	2,539	,056
Öz Yeterlik Ölçeği (Genel)	6,64b	,88	6,89a	,93	6,86a	1,02	6,53b	,88	3,498	,016

Tablo 6: Ölçek puanlarının “akademik alana göre” karşılaştırma sonuçları

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların “sınıf yönetimi” ölçek alt boyut puanında “akademik alana göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p=0,012$). Bu kapsamda, farkı oluşturan “akademik alanlar” küçük harfler ile belirtilmiştir. Buna göre İngiliz Dili Eğitimi öğrencileri, daha düşük ölçek puanı alarak diğer yabancı dil alanlarından farklı bulunmuştur. Başka bir ifadeyle İngilizce öğretmen adaylarının “sınıf yönetimi” konusunda öz yeterlik inançları diğer yabancı dil öğretmen adaylarına göre daha düşüktür. Almanca, Arapça ve Fransızca alanları ise daha yüksek ölçek puanı alarak benzer bulunmuştur. Bu alt boyuttaki en yüksek mesleki öz yeterlik inanç düzeyi Arapça öğretmen adaylarına (6,88) aittir. Arapça öğretmen adaylarını ise sırasıyla Almanca

öğretmen adayları (6,86) ve Fransızca öğretmen adayları (6,77) takip etmektedir. Bu sonuçlara göre Almanca, Arapça ve Fransızca öğretmen adaylarının; öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarını sağlama, farklı sosyal ve kişisel özellikler gösteren öğrencilere uygun sınıf yönetimi teknikleri uygulama, istenmeyen davranışları engelleme ve çözüme konusunda kendilerini İngilizce öğretmen adaylarına göre daha yeterli gördüklerini ortaya koymaktadır.

Benzer şekilde; katılımcıların “öğrenci katılımı” ölçek alt boyut puanında, “akademik alana göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p=0,008$). Buna göre Arapça ve Fransızca eğitimi alanlar benzer olup daha yüksek ölçek puanı alarak bu alt boyuttaki öz yeterlik inançları diğer yabancı dil alanlarından daha olumlu bulunmuştur. İngilizce ve Almanca alanları da birbirine benzer sonuçlar vermiş olup “öğrenci katılımı” alt boyunda daha düşük öz yeterlik inanç puanına sahiptir. Bu verilere göre Arapça ve Fransızca öğretmen adaylarının; öğrencilerin dikkatini derse çekme, aile ile iş birliği yapma ve öğrencinin yaratıcılığının geliştirilmesi konularına daha çok önem verme eğiliminde oldukları varsayılabilir.

Yine katılımcıların “öz yeterlik” ölçek genel puanında, “akademik alana göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p=0,016$). Buna göre Arapça ve Fransızca eğitimi alanları benzer olup daha yüksek ölçek puanı alarak bu alt boyuttaki öz yeterlik inanç düzeyleri “diğer yabancı dil alanlarından” yüksek bulunmuştur. Bu durumda İngilizce ve Almanca alanları da birbirine benzer sonuçlar vermiştir ve daha düşük öz yeterlik inanç puanına sahiptir. Bu sonuç Arapça ve Fransızca öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarının daha yüksek olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Buna karşın katılımcıların “öğretim stratejileri” ölçek alt boyut puanında, “öğrenim görülen alana göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$). Buna göre tüm alanlarda bu ölçek puanı benzer bulunmuş olup dört alandaki öğretmen adaylarının öğrenciyi değerlendirme, çok yetenekli öğrencilere uygun ders planları yapabilme ve farklı gruplara yönelik öğretim içeriği hazırlayabilme konularında benzer düzeyde başarılı olacakları inancını taşıdıkları varsayılabilir.

4. Araştırma sorusuna yönelik bulgular

Çalışmanın 4. araştırma sorusu “Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcı yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları “sınıf düzeyine göre” tek yönlü ANOVA testi ile incelenmiş olup sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

	3.Sınıf		4.Sınıf		F	p.
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma		
Sınıf Yönetimi alt boyutu	6,64	1,21	6,82	1,13	,583	,626
Öğrenci Katılımı alt boyutu	6,63	,89	6,70	1,05	,197	,899

Öğretim Stratejileri alt boyutu	6,81	1,00	6,93	,97	1,033	,378
Öz Yeterlik Ölçeği (Genel)	6,69	,91	6,82	,95	,637	,592

Tablo 7: Ölçek puanlarının “sınıf düzeyine” göre karşılaştırma sonuçları

Bu tabloya göre katılımcıların “sınıf yönetimi”, “öğrenci katılımı”, “öğretim stratejileri” ve “öz yeterlik genel ölçeği” alt boyut puanlarında, “sınıf düzeyine göre” istatistikî olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$). Bu kapsamda; her iki sınıf düzeyinde de bu ölçek puanı benzer bulunmuştur.

Bununla birlikte ölçek alt boyutlarının ortalaması incelendiğinde 4. sınıf öğrencilerinin mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinde küçük bir miktar yükselme olduğu görülmektedir. Bu durumda üniversite eğitimi sırasında alınan derslerin mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinin yükselmesine katkısı olduğu yani yabancı dil eğitimi bölümlerinde öğrenim gören öğrencileri mesleğe hazırlama konusuna olumlu yönde etki ettiği ancak bunun tek başına yeterli olmadığı sonucuna varılabilir.

5. Araştırma sorusuna yönelik bulgular

Çalışmanın 5. araştırma sorusu “Yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ile akademik not ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Katılımcı yabancı dil öğretmen adaylarının ölçek maddelerine verdiği cevaplar tek yönlü ANOVA testi ile analiz ederek akademik ortalamanın mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri ile ilişkili olup olmadığı saptanmaya çalışılmış olup elde edilen veriler Tablo 8’de gösterilmiştir.

	Akademik Ortalama								F	*p.
	2.00-2.49		2.50-2.99		3.00-3.49		3.50-4.00			
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma		
Sınıf Yönetimi	6,80	1,33	6,62	1,13	6,75	1,11	6,82	,98	,549	,649
Öğrenci Katılımı	6,42b	1,09	6,50b	1,08	6,71a	,95	6,93a	,81	3,14 2	,025
Öğretim Stratejileri	6,76	1,25	6,72	,99	6,90	1,04	7,06	,92	1,58 6	,193

Öz Yeterlik Ölçeği (Genel)	6,66	1,08	6,61	,95	6,79	,91	6,94	,78	1,76 0	,155
----------------------------	------	------	------	-----	------	-----	------	-----	-----------	------

Tablo 8: Ölçek puanlarının “akademik ortalamaya” göre karşılaştırma sonuçları

Bu tablo incelendiğinde; katılımcıların “öğrenci katılımı” ölçek alt boyut puanında “akademik ortalamaya göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p=0,025$). Bu kapsamda “3.00 ve üstü not alanlar” daha yüksek ölçek puanı alarak “daha düşük not alanlardan” farklı bulunmuştur. Bu durumda 2.99 ve altında not alanlar da birbirine benzer bulunmuştur. Bu veriler; öğrenim süresinde alınan derslerin öğrenciyi motive etme ve öğrenci özerkliğini sağlamaya katkıda bulunduğu ve derslerden daha başarılı olan öğrencilerin bu konuda kendilerini daha yeterli hissettiği sonucunun bir göstergesi olabilir.

Buna karşın katılımcıların “sınıf yönetimi, öğretim stratejileri ve öz yeterlik ölçek puanlarında”, “akademik not ortalamasına göre” istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$). Buna göre tüm not kategorilerinde bu sayılan ölçek puanları benzer bulunmuştur. “öğretim stratejileri” boyutunda anlamlı bir fark saptanmamış olsa da 3.00 ve üzeri akademik nota sahip olan öğrencilerin ders işleme ve öğrenciyi değerlendirme konularında kendilerini daha yeterli hissettikleri varsayımında bulunulabilir. Bununla birlikte sınıf yönetimi konusunun ders başarısı ile ilgisinin sınırlı olduğu ve kişilik özellikleriyle bağdaştırılabileceği, genel mesleki öz yeterlik inancının ise öğretmenlik mesleğine karşı tutum ve motivasyonla ilgisi olabileceği düşünülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Yabancı Diller Eğitimi Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerini ve bu inanç düzeylerinin cinsiyet, akademik alan, sınıf düzeyi ve akademik ortalama değişkenlerine göre anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla hazırlanan bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre:

1. Yabancı dil öğretmen adaylarının “sınıf yönetimi, öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve öz yeterlik (genel)” alt boyutları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde alt boyutlarda ve genel ölçek puanında kadın ve erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır; her iki cinsiyette de ortalamaların benzer olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, “öğrenci katılımı ve öğretim stratejileri” alt boyutlarında kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden az bir farkla daha yüksek öz yeterlik inancına sahip olduğu, “sınıf yönetimi” alt boyutu ve genel ölçek puanında ise erkek öğrencilerin öz yeterlik inançlarının kadın öğrencilere göre daha yüksek olma eğilimi gösterdiği saptanmıştır. Yeşilyurt’un (2013) yabancı dil öğretmen adaylarının da dahil edildiği araştırmasında erkek katılımcıların öz yeterlik inançlarının kadın katılımcılara göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Buna karşın Tertemiz ve Ağıldere (2015)’nin yabancı dil öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada ise sonuçlar çalışmamızla benzer olsa da kadın öğrencilerin öz yeterlik inanç düzeylerinin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanlarda gerçekleştirilen bu çalışmalar, cinsiyetler arasındaki anlamlı farkın kapandığını ve kadın adayların mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinde bir yükselme olduğunu göstermektedir. Bu verilere göre yabancı dil

öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinde cinsiyet faktörünün doğrudan belirleyici bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmaktadır.

2. Katılımcı öğretmen adaylarının verileri öğrenim gördükleri akademik alana göre incelendiğinde tablo 6’da gösterilen sonuçlarda “sınıf yönetimi” alt boyut sonuçları Almanca, Arapça ve Fransızca öğretmen adaylarının sonuçları benzer olup, İngilizce öğretmen adaylarının ise diğer alanlardan farklı olarak daha düşüktür. Benzer sonuçlar “öğrenci katılımı” alt boyutunda da saptanmıştır. Arapça ve Fransızca öğretmen adaylarının söz konusu alt boyuta ilişkin puanlarının Almanca ve İngilizce öğretmen adaylarınınkinden daha yüksek olduğu ve bu farkın anlamlı olduğu sonucu görülmüştür. “öğretim stratejileri” alt boyutunda akademik alanlar arasında yine Arap Dili Eğitimi ile Fransız Dili Eğitimi öğrencileri; Alman Dili Eğitimi öğrencileri ve İngiliz Dili Eğitimi öğrencileri birbirlerine yakın sonuçlar göstermişlerdir. Ancak bu verilerde anlamlı bir farklılık görülmemiş, benzer sonuçlar elde edilmiştir. Genel ölçek puanında ise Arapça ve Fransızca öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri Almanca ve İngilizce öğretmen adaylarına oranla daha yüksek çıkarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur. Tertemiz ve Ağıldere (2015)’nin yaptıkları araştırmada da benzer sonuçlar gözlemlenmiştir. Bu sonuçlara göre öğrenim görülen akademik alanın yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri üzerinde etkili olduğu yorumu yapılabilir. Bu durumun yabancı dil öğretmen adaylarının üniversite sınavı sonrasında bölüm seçiminde öğrenim gördükleri alanı isteyerek tercih edip etmeme ve eğitim süreci sonunda öğretmenlik mesleğini yapmak isteyip istememelerine göre değişebileceği şeklinde yani öğretmenlik mesleğini icra etmek için motivasyon düzeylerine bağlı olabileceği söylenebilir. Sonuçların ayrıca yabancı dil öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının da bir yansıması olabileceği düşünülmektedir.

3. Tablo 7’de görülen yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançlarının sınıf düzeyi değişkenine göre elde edilen verilerde “sınıf yönetimi, öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve öz yeterlik (genel)” alt boyutlarında anlamlı farklılıklar gözlenmemiştir. Bununla birlikte verilerin, ölçek alt boyutlarında 3. sınıftan 4. sınıfa doğru öz yeterlik puan ortalamalarının az miktarda yükselme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Bu durum üniversite eğitimi boyunca alınan derslerin öğrencilerin öğretmenlik mesleğine dair bilgi ve becerilerine olumlu yönde etki ettiğinin bir göstergesi olabilir. Ayrıca, 4. Sınıf verilerine bakıldığında mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinde önemli miktarda artma ya da azalma olmaması, yabancı dil öğretmen adaylarının üniversite eğitim hayatlarına başlarken sahip olduğu mesleğe yönelik motivasyonlarını da mezuniyete kadar korudukları şeklinde yorumlanabilir. Sınıf düzeyi yükseldikçe mesleki eğitim bilgisi artacağından öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının da doğru orantılı olarak artması beklenebilir ancak genel ölçek puanının ölçek derecelendirmesine göre “oldukça yeterli” olması öğrencilerin öğretmenlik mesleğine olan tutumunun en azından olumsuz yönde değişmediğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

4. Araştırmaya katılan yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançlarının akademik not ortalamalarına göre yapılan veri analizinde “öğrenci katılımı” alt boyutunda ‘3.00 ve üzeri’ akademik ortalamaya sahip olan öğrencilerin mesleki öz yeterlik inançlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna karşın “sınıf yönetimi, öğretim stratejileri ve öz yeterlik ölçeği (genel)” alt boyutları puanlarında akademik ortalamaya bağlı olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tüm alt boyutların ortalaması incelendiğinde 3.50 ve üzeri akademik ortalamaya sahip olan öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinin akademik ortalaması 3.49 ve aşığı olan öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, üniversitede alınan derslerdeki başarı oranının öz yeterlik inançlarına olumlu yönde etki ettiği düşünülebilir.

Bir devlet üniversitesinin Yabancı Diller Eğitimi Bölümünde öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilen bu araştırmanın sonucunda yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançları ortalama “sınıf yönetimi” alt boyutunda 6,72, “öğrenci katılımı alt boyutunda 6,63, “öğretim stratejileri” alt boyutunda 6,84 ve ölçeğin genelinde 6,73’tür. Kullanılan ölçek derecelendirmesine göre bu ortalamalar, öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançlarının ‘oldukça yeterli’ derecesine yakın olduğu saptanmıştır. Alt boyutlar ve ölçeğin genel puanının yakın aralıkta yer alması, öğretmen adaylarının farklı öğretmenlik mesleği yeterliklerinin aynı düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu düzeylerin 3. sınıflar ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık göstermediği ve yabancı dil eğitimi bölümü öğrencilerinin mezuniyet sonrasında öğretmenlik yapacağı varsayıldığında sınıf yükseldikçe mesleki öz yeterlik inançlarında doğru orantılı olarak bir yükselme olmaması dikkat çekicidir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler ışığında yabancı dil öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inanç düzeylerinin yükseltilebilmesi için şu önerilerde bulunmaktadır:

- Üniversite eğitimi sırasında ders gözlem uygulamalarının ilk yıldan itibaren başlatılarak öğretmen adaylarının farklı sınıflarda, çeşitli sınıf içi durumlarla karşılaşmaları sağlanarak sınıf yönetimi, öğretim stratejileri ve öğrenci katılımı konusunda çok sayıda gözlem yapmaları ve bu konularla ilgili araştırma yaparak ve tartışarak gözlemledikleri olaylara çözüm aramaları sağlanabilir.
- Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle 3.sınıftan başlayarak yaz dönemlerinde belirli sürelerle okullarda yaz kursu veya halk eğitim merkezlerinde yabancı dil programları hazırlanarak öğretmen adaylarının deneyimli öğretmenler gözetiminde dersler vererek farklı gruplarda staj ve öğretmenlik yapmalarına imkan tanınması ve bu şekilde sınıf yönetimi, öğretim stratejileri ve öğrenci katılımı alanlarında tecrübe edinmeleri konusunda çalışmalar yapılarak öz yeterlik inançlarının artmasına fayda sağlanabilir.
- Üniversite eğitimi sırasında öğrencilerin yurt dışında meslekleriyle ilgili olarak eğitim, araştırma ve çeşitli projelerde yer alma imkânlarının artırılması için çalışmalar yapılabilir ve bu yolla akademik başarılarına katkıda bulunarak öz yeterlik inançlarının yükseltilmesine katkı sağlanabilir.
- Akademik alanlar arasında saptanan anlamlı farklılıkların nedenlerinin araştırılarak bu konuda yabancı dil öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının yükselmesine katkıda bulunulabilir.
- Bu araştırma alanı genişletilerek öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine dair tutum ve görüşleri incelenebilir ve eğitim ve meslekle ilgili beklentileri hakkında görüşme yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Arseven, Ayla. (2016). Bir kavram analizi. *Journal of Turkish Studies*, 11, 63. DOI: 10.7827/TurkishStudies.10001
- AYDIN, R., Yunus, R., ve Argon, T. (2014). Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40(40), 1-12. DOI: 10.15285/EBD.2014409739
- Avrupa Konseyi (2020). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni: (D-AOBM) öğrenme, öğretme ve değerlendirme tamamlayıcı cilt*. 04.12.2022 tarihinde <https://rm.coe.int/diller-icin-avrupa-ortak-basvuru-metni-ogrenme-ogretme-degerlendirme-t/1680a52d54> adresinden erişilmiştir.
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of personality. L. Pervin ve O. John (Ed.), *Handbook of personality* (2. Basım,154-196). New York: Guilford.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Can, Dilek. (2020). *Almanca öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının ve mesleki tutumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Carré, P. (2003). La double dimension de l'apprentissage autodirigé contribution à une théorie du sujet Social apprenant. *La Revue canadienne pour l'etude de l'education des adultes*, 17, 66-91.
- Cuq, J.P. (Ed). (2003). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris: CLE International.
- Cuq, J.P. ve Gruca, I. (2005). *Cours de didactique du français langue étrangère*. Grenoble: PUG.
- de l'Europe (2007). *Portfolio européen pour les enseignants en langues en formation initiale*, 21.11.2022 tarihinde <https://www.ecml.at/Portals/1/documents/ECML-resources/EPOSTL-FR.pdf?ver=2018-03-22-164303-683> adresinden erişilmiştir.
- Demirel, Ö. (2012). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doyon, P.R. (2013). *Lien entre le sentiment d'auto-efficacité et l'épuisement professionnel chez des enseignantes et enseignants et inventaire des obstacles et facilitateurs a leur épanouissement professionnel*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Québec à trois rivières Üniversitesi, Québec.
- Ekizler, Fulden. (2013). *Hizmet öncesi ve hizmet içi İngilizce öğretmenlerinin öğretme endişeleri ve öz yeterlik düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Güven, M., ve Baltaoğlu, G. M. (2017). Öğretmen adaylarının özyeterlik algıları, öğrenme stilleri ve öğrenme stratejilerinin incelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği1. DOI: 10.15285/EBD.2014409739
- Kansu, A. Ve Sayar, G. (2018). Öz yeterlik, yaşam anlamı ve yaşam bağlılığı kavramları üzerine bir inceleme. *Etkileşim, 1*, 78-89. DOI:10.32739/etkilesim.2018.1.11
- Kurbanoglu, S. S. (2004). Öz-yeterlik inancı ve bilgi profesyonelleri için önemi. *Bilgi Dünyası, 5*(2), 137-152. DOI: <https://doi.org/10.15612/BD.2004.484>
- Kurt, A. (Ed). (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* 26.11.2022 tarihinde <http://www.mku.edu.tr/files/1005-4a8f7119-18da-4212-82a9-771089655104.pdf> adresinden erişilmiştir.
- MEB (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*, Ankara: MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. 13.11.2022 tarihinde https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLY_K_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERI.pdf adresinden erişilmiştir.
- Öncü, H. (2012). Akademik özyeterlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(1), 183-206.
- Rondier, M. (2014). A. Bandura. Auto-efficacité. Le sentiment d'efficacité personnelle. *L'orientation scolaire et professionnelle*. DOI: 10.4000/osp.741
- Safourcade S. ve Séraphin Alava (2009). S'auto évaluer pour agir: rôle du sentiment d'efficacité personnelle dans les pratiques d'enseignement. *Questions Vives*. DOI: 10.4000/questionsvives.444
- Sönmez, V. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Şen, İlknur. (2019). *Arapça öğretmenlerinin mezuniyetleri bağlamında öğretmenlik yeterlikleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Şimşek, A. (Ed). (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, 26.11.2022 tarihinde <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/ARY101U/ebook/ARY101U-12V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Tagliante, C. (2006). *La classe de langue (nouvelle edition)*. Paris: CLE International.
- Vanthier, H. (2009). *L'enseignement aux enfants en classe de langue*. Paris: CLE International.
- Yeşilyurt, E. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik algıları. *Elektronik sosyal bilimler dergisi, 12*(45), 88-104.
- YÖK (2018). *Öğretmen yetiştirme lisans programları*, 20.11.2022 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden erişilmiştir.